

29 (2025) nr 1-2 (65-66), s. 99-118

DOI <https://doi.org/10.21697/snr.2025.65-66.1-2.9>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license. <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

Dariusz Tułowiecki

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0003-1875-7776

e-mail: d.tulowiecki@uksw.edu.pl

Rodzicielskie aspiracje edukacyjne beneficjentów programu „Rodzina 500+” w pierwszych latach otrzymywania świadczeń

Parental educational aspirations of beneficiaries of the “Family 500+” program in the first years of receiving benefits

Abstrakt: Program „Rodzina 500+” z założenia miał cele demograficzne. W perspektywie czasu można jednak stwierdzić, że o ile realizacja tego celu jest dyskusyjna, to istnieje konsensus wśród mikroekonomistów i polityków społecznych co do faktu ustabilizowania budżetów domowych rodzin wielodzietnych oraz radykalnego ograniczenia ubóstwa w Polsce. W niniejszym opracowaniu podjęto próbę poszukiwania związków pomiędzy świadczeniami „500+” a aspiracjami edukacyjnymi rodziców. Do badań wybrano miasto Giżycko – region o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, wysokich wskaźnikach zatrudnienia sezonowego (związanego głównie z turystyką) oraz problemów społecznych. Przeprowadzone pomiary (we wrześniu 2027 roku – rok po wprowadzeniu programu) pozwalają na umiarkowaną identyfikację powiązań między otrzymywaniem świadczeń a rodzicielskimi aspiracjami edukacyjnymi. Rodzice będący beneficjentami programu, po ustabilizowaniu sytuacji finansowej swoich gospodarstw domowych, wyraźnie inwestują otrzymywane środki w przyszłość i edukację dzieci oraz życie rodzinne. Wydają się być świadomi znaczenia wykształcenia dla budowania kapitału ludzkiego swoich dzieci i są gotowi przeznaczać większe sumy na ich edukację, o ile pozwoli na to sytuacja finansowa rodziny wsparta programem „Rodzina 500+”.

Słowa kluczowe: rodzina, rodzicielskie aspiracje edukacyjne, socjologia edukacji

Abstract: The „Family 500+” program was originally intended to address demographic goals. However, in retrospect, it can be stated that while the achievement of this goal is debatable, there is a consensus among micro-economists and social policymakers that the program has stabilized the household budgets of large families and dramatically reduced poverty in Poland. This study attempts to explore the links between the 500+ parental benefits and parents’ educational aspirations. The city of Giżycko was selected for the study. This region is characterized by low economic development, high rates of seasonal work based on tourism, and high rates of social problems. The obtained measurements (conducted in September 2027 – i.e., after one year of the program’s operation) allow for a moderate identification of links between benefit recipients and parents’ educational aspirations. After stabilizing their household budgets, beneficiary parents clearly invest the benefits they receive in the future and education of their children and in family life. They seem to be aware of the importance of education for building children’s human capital and are ready to allocate higher amounts for their education and development, provided that the household budget situation, strengthened by the “Family 500+” Programme, allows it.

Keywords: family, parental educational aspirations, sociology of education

Formą współcześnie docenianego kapitału społecznego jest kapitał edukacyjny. Termin ten, zaczerpnięty z dziedziny ekonomicznej, spełnia wyodrębnione między innymi przez Piotra Sztompkę, cechy kapitału: po pierwsze – jest w pewien sposób użyteczny dla jego posiadacza; po drugie – jeśli jest używany, pomnaża się przynosząc wyraźne korzyści posiadaczowi; po trzecie – kapitał ten jest wymienialny na inne zasoby, wartości czy cenione dobra¹. Aktywność edukacyjna

1 P. Sztompka, *Socjologia. Wykłady o społeczeństwie*, Kraków 2021, s. 250–251.

wykracza poza czysto ekonomiczny wymiar tego terminu. Edukacja wspiera budowanie podmiotowości jednostki, otwiera ścieżki rozwoju osobistego i zawodowego oraz umożliwia kreatywną mobilność w niezwykle dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej. Wpływa na szeroko pojęty dobrostan jednostki, a także cechy kluczowe dla społeczeństwa liberalnego: pewność siebie, otwartość czy innowacyjność. Proces uczenia się „wzmacnia zdolność do przejmowania kontroli nad własnym życiem w różnych wymiarach: poznawczym, emocjonalnym i społecznym”².

Za główne przestrzenie kształtowania kapitału edukacyjnego uznaje się rodzinę oraz szkołę. Stanowią one podstawowe źródła szeroko rozumianego kapitału społecznego, w tym szczególnie jego komponentu edukacyjnego. Jakość relacji między tymi podmiotami determinuje stopień wykorzystania potencjału tkwiącego zarówno w jednostce (dziecku), jak i jej otoczeniu społecznym³. Rodzina pełni tu rolę kluczową na dwóch płaszczyznach – indywidualnej i społecznej. W wymiarze indywidualnym – kształtuje cechy osobowości, rozwija indywidualne talenty i możliwości. W wymiarze społecznym – przygotowuje do pełnienia ról społecznych poprzez przekazywanie wartości (świadomie lub nie), norm zachowań oraz schematów postępowania i ról społecznych⁴. Uwarunkowania historyczno-społeczne polskiego społeczeństwa sprawiły, że z tych powodów rodzina usytuowana jest jako kluczowa wartość w społeczeństwie polskim⁵.

1. Rodzicielskie aspiracje edukacyjne w kontekście programu „Rodzina 500+”

Kluczowym pojęciem łączącym rodzinne uwarunkowania kapitału edukacyjnego z zaangażowaniem rodziców w rozwój dziecka są rodzicielskie aspiracje edukacyjne. Rodzina odgrywa tu rolę inicjującą w tzw. „wielkiej transmisji kultury”, która obejmuje m.in. proces edukacji. To właśnie w rodzinie budzą się aspiracje kulturowe i edukacyjne dziecka poprzez aprobatę dla wiedzy, poznania świata i samorozwoju, odczuwanie potrzeb kulturowych i poznawczych, doświadczanie sytuacji związanych z kompetencjami w różnych kontekstach kulturowych⁶. Rodzina jest więc niezbędnym warunkiem osiągania przez dziecko jego pełnego potencjału edukacyjnego i rozwojowego⁷. To tu zaczyna się biografia dziecka, także w wymiarze zawodowym, ekonomicznym czy społecznym⁸.

W analizach i badaniach dotyczących postaw rodzicielskich wobec przyszłości dzieci kluczowe są dwa pojęcia: oczekiwania i aspiracje. Oczekiwania – to przekonania dotyczące potencjalnych osiągnięć dziecka, wyrażone w efektach uczenia się lub pokonywaniu kolejnych etapów edukacji. Podstawę oczekiwań stanowi rodzicielska ocena edukacyjnych zdolności dziecka oraz jakość

2 J. Pieńkosz, M. Petelewicz, *Znaczenie kapitału kulturowego dla praktyk uczenia się pozaformalnego w dorosłości*, „Języki Obce w Szkole” 2024, nr 2, s. 29.

3 J. Bartkowski, *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, w: M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Warszawa 2007, s. 54.

4 J. Malinowska, *Rodzina i szkoła jako przestrzenie budowania kapitału społecznego*, „Wychowanie w Rodzinie” 2016, nr 1, s. 284.

5 D. Tułowiecki, *Życie rodzinne w kulturze polskiej – trwałość i przemiany*, w: B.M. Kałdon, B. Krajewska, J. Niewęglowski (red.), *Wsparcie i ochrona rodziny w ujęciu interdyscyplinarnym*, Sandomierz 2022, s. 110–111.

6 A. Ładyżyński, *Życie rodzinne jako szansa rozwoju osobowego z perspektywy pedagogicznej*, Wrocław 2020, s. 121.

7 Por. B. Bobik, P. Młynek, *Współpraca rodziców i szkoły w czasie zdalnej edukacji*, w: L. Bakiera (red.), *Rodzicielstwo w zmieniającym się świecie*, Poznań 2022, s. 154.

8 Por. M. Flader, *Wychowanie rodzinne i szkolne jako czynnik wzbudzający aspiracje edukacyjno-zawodowe*, „Innowacje Psychologiczne” 2012, nr 1 (1), s. 71.

wsparcia wymaganego do osiągnięcia założonego wykształcenia. Aspiracje edukacyjne są bardziej odzwierciedleniem pragnień, marzeń lub nawet celów dotyczących przyszłości dziecka w sferze nauki niż realistycznych i racjonalnych oczekiwań. „Aspiracje są przejawem wartości przypisanej wykształceniu, czyli miejsca, jakie zajmuje wykształcenie w hierarchii wartości rodziców. Są także związane z osobistymi celami rodziców oraz przekonaniami na temat roli, jaką edukacja odgrywa w osiągnięciu sukcesu zawodowego i życiowego”⁹.

Rodzicielskie aspiracje edukacyjne nie pozostają jednak tylko na poziomie emocji i marzeń. Przekładają się one na jakość kapitału edukacyjnego dziecka. Rodzicielskie aspiracje edukacyjne oraz aspiracje edukacyjne dzieci są wyraźnie powiązane, kształtując w czasie ich przyszły potencjał edukacyjny¹⁰. Dotychczasowe badania pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że aspiracje i oczekiwania rodziców wobec edukacji własnych dzieci są silnie związane nie tylko z ich osiągnięciami w nauce, ale także z jakością pracy nauczycieli. Zależność ta jest widoczna zarówno przy ocenie wyników testów stosowanych w poszczególnych szkołach, jak i przy użyciu wystandaryzowanych wskaźników osiągnięć typowych dla krajów anglosaskich¹¹.

Oczekiwania rodziców mogą być silnie powiązane z dotychczasowymi osiągnięciami dzieci, nie zawsze opierając się na realistycznej diagnozie ich cech, takich jak zdolności czy zainteresowania. Często są one uwikłane w psychologiczne analizy motywacji do osiągnięć ukierunkowanych na realizację tych oczekiwań. Stan wiedzy na temat aspiracji edukacyjnych rodziców wobec dzieci jest przez badaczy określany jako umiarkowany lub wręcz skromny. Znacznie częściej badania psychopedagogiczne i socjopedagogiczne koncentrują się na aspiracjach samych uczniów, które wykazują wyraźny związek z osiągnięciami w nauce oraz pozwalają prognozować przyszły poziom wykształcenia i potencjalne dochody powiązane z planowanym stylem życia. Znaczenie badań nad aspiracjami edukacyjnymi rodziców jest jednak niepodważalne – ich oczekiwania i plany wobec dzieci mają wyraźny wpływ na ambicje uczniów, należą do głównych wskaźników zaangażowania rodzicielskiego oraz generują zainteresowanie systemem oświatowym pod kątem umożliwienia lub utrudniania dzieciom zdobycia wykształcenia, jakiego pragną dla nich ich rodzice¹².

W analizach polskiej rzeczywistości społecznej budowanie kapitału społecznego pozostaje ważnym, choć nie w pełni zrealizowanym wyzwaniem. Dotyczy to takich kwestii jak niskie wskaźniki zawierania małżeństw¹³, trudności w zarządzaniu gospodarstwem domowym i budżetem rodzinnym¹⁴, niska dzietność zagrażająca bezpieczeństwu demograficznemu¹⁵ oraz kształt

9 W. Kozłowski, E. Matczak, *Aspiracje edukacyjne rodziców w stosunku do własnych dzieci*, „Edukacja” 2014, nr 1 (126), s. 66.

10 K. Schörner, F. Bittmann, *Children's aspirations, their perceptions of parental aspirations, and parents' factual aspirations – gaining insights into a complex world of interdependencies*, „European Sociological Review” 2024, nr 40, s. 981–995.

11 J. Yang, Y. Wang, *The Goldilocks Effect of parental educational aspirations on academic achievement: the benefit of expectations and harm of the gap*, „European Journal of Psychology of Education” 2021, nr 1 (22) 40, art. 22 (s. 1–17); A.D. Benner, R.S. Mistry, *Congruence of mother and teacher educational expectations and low-income youth's academic competence*, „Journal of Educational Psychology” 2007, nr 1 (99), s. 140–153; M. Zhan, *Assets, parental expectations and involvement, and children's educational performance*, „Children and Youth Services Review” 2006, nr 8 (28), s. 961–975.

12 W. Kozłowski, E. Matczak, *Aspiracje edukacyjne...* art. cyt., s. 67.

13 A. Żurek, *Atrakcyjność instytucji małżeństwa we współczesnych społeczeństwach*, w: A. Kotlarska-Michalska (red.), *Zalety i wady życia w rodzinie i poza rodziną*, Poznań 2010, s. 93–108.

14 B. Nogalski, I.Z. Czaplicka-Kozłowska, A.J. Kozłowski, *Zarządzanie gospodarstwem domowym w warunkach zagrożenia*, „Journal of Modern Science” 2023, nr 3 (53), s. 132–151.

15 D. Tułowiecki, *Problemy rodzin jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa społecznego. Studium wybranych zagadnień*, „Studia nad Rodziną” 2018, nr 2 (47), s. 17–51.

i cele edukacji wraz z wykluczeniem edukacyjnym¹⁶ czy powiązania wykształcenia z rynkiem pracy¹⁷. W szerszym kontekście rodzinnych uwarunkowań problem trudności w budowaniu kapitału edukacyjnego dzieci został uwzględniony w ramach projektu badawczego „Rodzina 500+” na jego pierwszym etapie funkcjonowania (2016–2017), szczególnie istotnym z punktu widzenia specyficznych problemów społecznych występujących w subregionie żyżyckim.

Program „Rodzina 500+” został wprowadzony 1 kwietnia 2016 r. Jego głównym celem było materialne wsparcie rodzin posiadających dzieci poprzez comiesięczne świadczenie w wysokości pięciuset złotych na każde niepełnoletnie dziecko. Na początkowym etapie programu (w okresie przeprowadzanych badań) świadczenie to było przyznawane od drugiego i każdego kolejnego dziecka, bez uwzględniania kryterium dochodowego rodziny. W sytuacji, gdy miesięczny dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał 800 zł (lub 1200 zł jeśli dziecko było niepełnosprawne), świadczenie obejmowało również pierwsze dziecko. Omawiane wsparcie miało charakter powszechny, ponieważ ustawodawca nie określił górnej granicy dochodu uprawniającej do jego otrzymania. Głównym zamierzeniem programu było zapewnienie środków na pokrycie podstawowych potrzeb życiowych dzieci pozostających na utrzymaniu rodziców. Wzrost poziomu dochodów miał motywować pronatalistycznie¹⁸ oraz stanowić pomoc socjalną dla najuboższych, szczególnie tych posiadających liczne potomstwo¹⁹. Według danych GUS i MRPiPS w ciągu pierwszych trzech lat funkcjonowania programu skorzystało z niego 2,45 miliona rodzin mających dzieci. W samym roku 2017 świadczeniami objęto ok. 3,79 miliona dzieci (co stanowiło blisko 55% wszystkich nieletnich), przy czym do rodzin trafiła kwota wynosząca ponad 23 171,3 mln zł²⁰.

Program nie spowodował automatycznego wzrostu dzietności w Polsce, jednak szczególnie na początkowym etapie swojego funkcjonowania (kiedy przeprowadzone zostały badania) miał wpływ na sytuację ekonomiczną najbardziej potrzebujących oraz wielodzietnych gospodarstw domowych, przyczyniając się do podniesienia standardów życia tych rodzin, co objawiało się między innymi zwiększeniem wydatków na kulturę, wypoczynek i edukację²¹. Przeprowadzone w pierwszych latach trwania programu analizy wykazały, że beneficjenci przeznaczali znaczącą część środków finansowych pochodzących ze świadczenia na potrzeby związane z edukacją swoich dzieci. Według badania Joanny Sikorskiej „aspiracje edukacyjne Polaków mają trwałą podstawę w poprawach poziomu życia”²². Sytuacja ta może być interpretowana dwojako. Z jednej strony poprawa sytuacji materialnej rodziny (większy budżet domowy) umożliwia realizację wyższych aspiracji edukacyjnych i przekłada się na zgromadzenie kapitału ludzkiego. Z drugiej strony, jeśli dodatkowe fundusze są przeznaczane właśnie na ten cel – pozwala to bezpośrednio lub pośrednio budować ów kapitał ludzki oraz może mieć wpływ na lepszą sytuację zawodową na rynku pracy, jak i wyższy komfort funkcjonowania w przyszłości. Poprawa warunków bytowych rodziny

16 L. Miś, *Problemy społeczne Grupy Wyszehradzkiej*, Kraków 2019, s. 153–159.

17 I. Buchowicz, *Edukacja a rynek pracy w Polsce*, „Polityka Społeczna” 2020, nr 10 (559), s. 2–7.

18 A. Kułakowska, *Program „Rodzina 500 plus” a gospodarka Polski*, „Postępy Techniki Przetwórstwa Spożywczego” 2018, nr 2, s. 138.

19 MRPiPS, *Najważniejsze informacje o programie „Rodzina 500+”*, w: https://www.gov.pl/documents/1048151/1060973/Informator_Rodzina_500_plus_-_krok_po_kroku.pdf/07e95c5d-456b-a8d3-445e-c5a775d24dbb [odczyt 1.10.2025].

20 I. Mendyk, Z. Kawczyńska-Butrym, B. Oleszko-Kurzyna, T. Galbarczyk, *Gospodarstwa domowe z 500+ w procesie rozwoju kapitału ludzkiego. Wybrane problemy ekonomiczne i socjalne*, Warszawa 2020, s. 41.

21 K. Hanusik, U. Langowska-Szczęśniak, *Ekonomiczne efekty Programu „Rodzina 500+” w świetle badań budżetów gospodarstw domowych w Polsce*, „Polityka Społeczna” 2019, nr 10, s. 16–24.

22 J. Sikorska, *Materialne warunki życia Polaków w latach 90.*, w: H. Domański, A. Ostrowska, A. Rychard (red.), *Jak żyją Polacy?*, Warszawa 2000, s. 150.

(kapitału materialnego czy kulturowego) sprzyja tworzeniu się aspiracji edukacyjnych, a także wspiera ich realizację, szczególnie tych osadzonych w środowisku domowym²³.

2. Metodologia badań

W kontekście wpływu programu na potrzeby edukacyjne, przeprowadzone zostały badania, których celem było określenie związku pomiędzy budżetami domowymi beneficjentów świadczenia z programu „Rodzina 500+” a aspiracjami rodzicielskimi dotyczącymi wykształcenia dzieci. Główny problem badawczy skupiał się wokół pytania: jakie plany edukacyjne mają dla swoich dzieci beneficjenci programu? Ze względu na przekrojowy charakter pomiarów nie można było określić długoterminowych zmian aspiracji edukacyjnych, jednak analiza umożliwiła zrozumienie specyfiki sytuacji rodzicielskiej w drugim roku pobierania świadczeń, szczególnie istotnej dla wybranej społeczności lokalnej. W tym kontekście celem stało się poznanie opinii matek i ojców na temat ich zamierzeń związanych ze ścieżką kształcenia dzieci – rodzicielskie aspiracje edukacyjne. W badaniu wykorzystano metodę ankietową, a konstrukcja narzędzia została oparta o operacjonalizację na podstawie powstałych w polskiej nauce ujęć socjopedagogicznych: ujęcie behawioralno-sytuacyjne (Łucji Łukaszewicz)²⁴, przekształcanie inspiracji w plany i działania (ujęcie Ryszarda Borowicza)²⁵ oraz uwarunkowanie społeczno-środowiskowe aspiracji (Maria Łoś)²⁶.

Postawiono następujące hipotezy badawcze: świadczenia z programu „Rodzina 500+” łączą się z rodzicielskimi aspiracjami edukacyjnymi rodziców subregionu giżyckiego. Wskazano także hipotezy pomocnicze: 1. Rodzice – beneficjenci łączą edukację dzieci z ich przyszłością życiową; 2. Świadczenia służą przede wszystkim wzmocnieniu budżetu domowego i inwestycji w dzieci; 3. Rodzice – beneficjenci dostrzegają wagę inwestowania w edukację dzieci.

Badanie przeprowadzono w drugim roku funkcjonowania programu. Próba została dobrana celowo na terenie powiatu giżyckiego metodą dostępności beneficjentów świadczenia (*purposive sampling*). Dotarcie do respondentów odbywało się podczas składania dokumentów w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Giżycku oraz Starostwie Powiatowym w Giżycku, a także poprzez bezpośrednie kontakty z pracownikami socjalnymi i asystentami rodzin na terenie miasta i gminy. Realizacją pomiaru zajęła się grupa studentów z Koła Nauk o Rodzinie UKSW w dniach 4–16 września 2017 roku, na próbie liczącej 130 respondentów. Badania te miały charakter pilotażowy, służący testowaniu narzędzia badawczego przed szerszymi pracami analitycznymi na Warmii i Mazurach. Uzyskana próba nie była reprezentatywna dla całego subregionu giżyckiego, więc i wyniki należy interpretować z uwzględnieniem ograniczeń metodologicznych. Poniżej przedstawione zostały podstawowe cechy społeczno-demograficzne badanych osób.

Wybór miasta Giżycko do badania podyktowany był jego specyficzną sytuacją ekonomiczno-społeczną: wysokimi wskaźnikami długotrwałego bezrobocia (39%), znaczącym udziałem kobiet wśród osób pozostających bez pracy (blisko połowa ogółu zarejestrowanych), niewielkimi inwestycjami na terenie gmin powiatu giżyckiego oraz wyraźną sezonowością ruchu turystycznego, i co za tym idzie – pracy. Dodatkowo lokalny rynek charakteryzował się ograniczonymi możliwościami rozwoju zawodowego z uwagi na uzależnienie od przyjezdnych gości w sezonie

23 I. Mendyk, Z. Kawczyńska-Butrym, B. Oleszko-Kurzyna, T. Galbarczyk, *Gospodarstwa domowe z 500+...* dz. cyt., s. 85–86.

24 Por. Ł. Łukaszewicz, *Aspiracje wielkomiejskiej młodzieży robotniczej wiejskiego pochodzenia*, Poznań 1973.

25 Por. R. Borowicz, *Plany kształceniowe i zawodowe młodzieży oraz ich realizacja*, Warszawa 1980.

26 Por. M. Łoś, *Aspiracje a środowisko*, Warszawa 1972.

letnim. Przeważały tam małe podmioty gospodarcze pozbawione kapitału inwestycyjnego²⁷. Taka sytuacja znajdowała swoje odbicie we współczesnych problemach społecznych: ubóstwie, bezrobociu, bezradności czy uzależnieniach²⁸ – co zostało zdiagnozowane już w 2017 roku. Zważywszy na wnioski z dotychczasowych pomiarów, iż o karierach i aspiracjach edukacyjnych młodych „decydowało poniekąd «za nich» środowisko zamieszkania i ich społeczne pochodzenie”²⁹, podjęto decyzję o przeprowadzeniu pomiaru w tak specyficznym regionie.

Struktura społeczna i demograficzna badanych wskazuje jednoznacznie brak reprezentatywności próby, wynikający z przyjętej metody doboru respondentów. Kontakt poprzez ośrodki pomocy społecznej i wsparcia rodziny oraz urzędy częstszy jest bowiem dla kobiet, które zwykle zajmują się sprawami rodzinnymi lub są „delegowane” w celu załatwienia formalności w sprawach urzędowych – stąd też przewaga pań (76,9%) nad panami (23,1%). Ponadto godziny pracy urzędów i instytucji wsparcia rodzinnego (praca urzędników i pracowników socjalnych w godz. 9:00–14:00) sprzyjają kontaktom właśnie z kobietami. Może to świadczyć o dominującym w subregionie giżyckim modelu życia rodzinnego, w którym mężczyźni stanowią główne źródło utrzymania rodzin z dziećmi, pracując poza domem. Respondenci charakteryzowali się zróżnicowanym poziomem wykształceniem: od podstawowego (19,2%), przez zawodowe (11,5%), średnie i maturalne (15,4%), wyższe niepełne (3,4%) oraz pełne studia licencjackie lub magisterskie (łącznie 53,9%). Kobiety częściej legitymowały się wyższym poziomem edukacji niż mężczyźni (odpowiednio 45,2% i 7,7%) – co może być związane również ze wspomnianą większą dostępnością do badań.

W trakcie badania zbierano również informacje dotyczące wieku posiadanych przez respondentów dzieci. Wiek dzieci usytuowano w przedziałach: 0–3 lata, 4–7 lat, 8–11 lat, 12–15 lat, 16–18 lat, więcej niż 18 lat. Wyniki pomiaru prezentuje wykres 1. Zebrane dane pozwalają określić szeroki zakres dzietności wśród respondentów.

3. Ogólna ocena programu „Rodzina 500+”

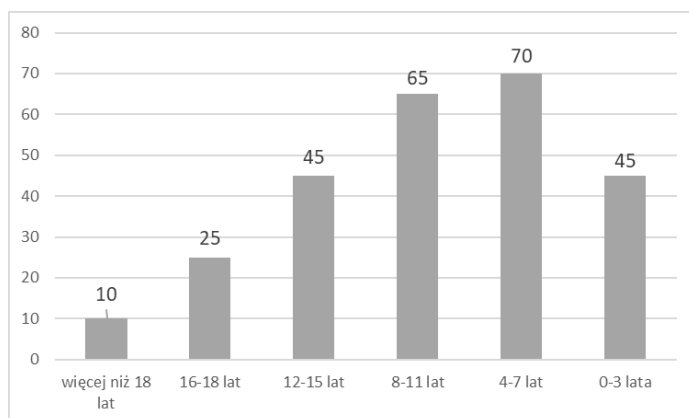
W kontekście pierwszego pytania dotyczącego oceny programu „Rodzina 500+”, większość respondentów wyraziła bardzo pozytywne lub raczej pozytywne zdanie na jego temat, co stanowiło aż 77% badanej grupy. Nie odnotowano żadnych ocen negatywnych, choć pewien procent ankietowanych nie był w stanie jednoznacznie określić swojej opinii („trudno powiedzieć”). Wyniki te zostały przedstawione w zestawieniu Wykres 2. (w zaokrągleniu do zera miejsc po przecinku).

Wyniki badań giżyckich są zgodne z przeprowadzanymi wówczas badaniami opinii w skali ogólnopolskiej, choć co prawda pomiary CBOS nie obejmowały jedynie beneficjentów świadczenia. Wykazują one pozytywny odbiór nie tylko samego programu, ale także polityki rodzinnej państwa. Jak odnotowała Beata Rogulska – autorka raportu CBOS – „wprowadzenie programu «Rodzina 500 plus» diametralnie zmieniło postrzeganie polityki państwa wobec rodziny. We wcześniejszych badaniach CBOS, realizowanych od 1996 do 2013 roku, działania państwa wobec rodziny oceniane były jako dostateczne lub nawet niedostateczne. Obecnie [2017 rok] ponad połowa badanych (52%) dobrze (w tym co dziesiąty – bardzo dobrze) ocenia politykę państwa wobec

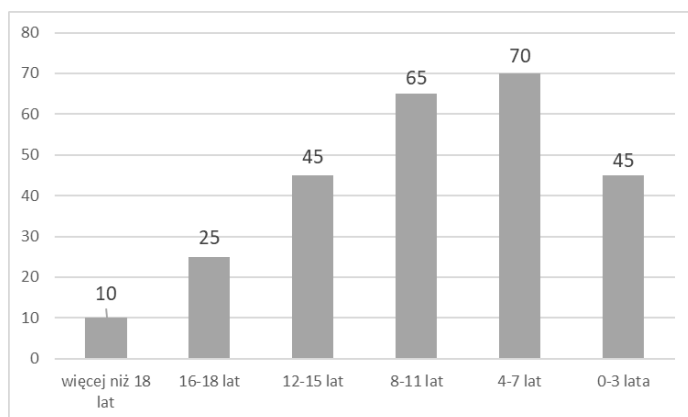
27 *Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Giżycka*, Giżycko 2022, s. 101.

28 *Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie miasta Giżycka na lata 2020–2023*, Giżycko 2020, s. 6–22.

29 K. Wasielewski, *Aspiracje edukacyjne młodzieży a środowisko szkolne, rodzinne i lokalne. Raport z badań*, „Więś i Rolnictwo” 2009, nr 4 (145), s. 131.

Wykres 1. Wiek dzieci badanych (dane w proc.)

Wykres 2. Ogólna ocena programu „Rodzina 500+ (dane w proc.)

rodzin”³⁰. Według cytowanego powyżej raportu CBOS z marca 2017 roku, polityka państwa wobec rodziny została oceniona pozytywnie przez ponad połowę Polaków (52%), podczas gdy tylko 10% wystawiło jej negatywną notę. Tenże sam raport dotyczący ówczesnego kształtu programu (świadczenie wychowawcze w wysokości 500 złotych na drugie i każde następne dziecko do 18 roku życia lub na każde dziecko w przypadku rodzin o niskich dochodach) spotkał się z szerokim poparciem społecznym – aż 77% ankietowanych wyraziło aprobatę (37% – zdecydowanie popierało program świadczeń, 40% – raczej popierało). Jedynie niewielki odsetek badanych był umiarkowanie przeciwny (12% – raczej jestem przeciwny), lub całkowicie odrzucał ideę świadczeń (8% – zdecydowanie jestem przeciwny). Niewielka część respondentów (3%) nie miała wyrobionej opinii na temat programu³¹.

³⁰ B. Rogulska, *Ocena programu „Rodzina 500 plus” po blisko roku od jego wprowadzenia. Komunikat z badań CBOS nr 17/2017*, Warszawa 2017, s. 1.

³¹ B. Rogulska, *Ocena programu...* dz. cyt., s. 3.

Po sześciu latach od badań CBOS z marca 2017 roku, ocena polityki państwa wobec rodziny wyraźnie spadła, aczkolwiek w perspektywie kilku ostatnich lat kształtuje się na stosunkowo wysokim poziomie. Badania tejże pracowni przeprowadzone w lipcu 2023 roku wykazały spadek dobrej i bardzo dobrej oceny z 52% w 2017 roku na 46%, przy wzroście ocen niedostatecznych z 10% na 14%. W 2023 roku ocena polityki rodzinnej państwa różniła się wśród osób korzystających lub niekorzystających ze świadczeń programu „Rodzina 500+”. Niepobierający wsparcia ocenili działania na poziomie 48% (ocena dobra lub bardzo dobra), podczas gdy beneficjenci pomocy dla jednego dziecka tylko 37%, a rodziny z dwójką lub więcej – 43%. W każdej grupie respondentów oceny niedostateczne obejmują około 15% badanych (odpowiednio: 14%, 16%, 14%)³².

Giżyckich beneficjentów programu zapytano o opinię na temat wpływu świadczenia na motywację prokreacyjną beneficjentów. Zdecydowana większość z nich (65,4% – ogółu, w tym 70,0% kobiet) zdecydowanie zaprzeczyła, by pod wpływem świadczeń planowała powiększenie rodziny poprzez urodzenie kolejnego dziecka/dzieci. Według danych, tylko ok. 16% respondentów rozważało powiększenie rodziny pod wpływem świadczeń – przy czym mężczyźni częściej niż kobiety wybierali odpowiedź „raczej tak”, zaś panie wskazywały głównie na opcję negatywną („zdecydowanie nie” lub „raczej nie”). Uzyskane wyniki pomiarów przedstawia Wykres 3. (w zaokrągleniu do zera miejsc po przecinku).

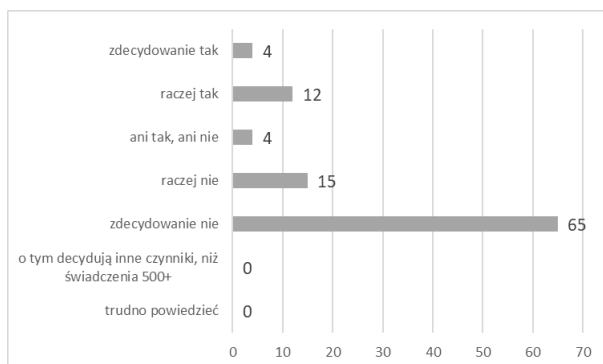
W ramach ogólnej oceny programu poproszono beneficjentów z Giżycka o wyrażenie opinii na temat zalet świadczeń programowych. W tym pytaniu umieszczono na koniunktywnej liście alternatyw następujące odpowiedzi (z możliwością wskazania maksymalnie trzech): a. poprawa sytuacji finansowej rodziny; b. zmniejszenie marginalizacji; c. możliwość zrobienia ważnych zakupów dotychczas nieosiągalnych; d. możliwość poprawy warunków mieszkaniowych; e. możliwość inwestycji w rozwój dziecka; f. możliwość poświęcenia czasu dzieciom poprzez wspólny wypoczynek. W odpowiedziach z subregionu giżyckiego dominowało znaczenie poprawy sytuacji budżetu domowego (46%) oraz możliwość poszerzenia perspektyw edukacyjnych dziecka (27%). Pozostałe wybory nie przekraczały wskaźnika 10%. Inwestycja w kapitał ludzki dziecka jest zatem wysoko pozycjonowana wśród giżyckich beneficjentów programu.

Na pierwszym miejscu znajduje się kwestia budżetu domowego, którego deficyty są podstawowym problemem regionu o niskim poziomie rozwoju ekonomicznego i ograniczonych możliwościach sezonowego rynku pracy. Jednakże inwestycja w kapitał ludzki dziecka jest stosunkowo wysoce pozycjonowana, jak na tak niestabilny ekonomicznie subregion. W tych warunkach wydaje się zasadne podjęcie szczegółowych i dodatkowych pomiarów dotyczących powiązań między budżetem domowym a kapitałem ludzkim oraz aspiracjami edukacyjnymi w opiniach mieszkańców Giżycka.

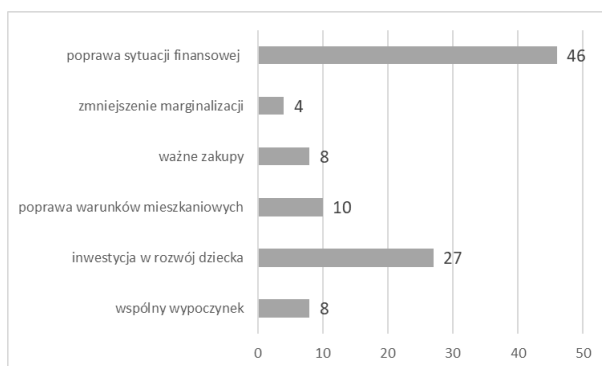
4. „Rodzina 500+” a rodzicielskie aspiracje edukacyjne

Po pytaniach w bloku dotyczącym ogólnej oceny programu i polityki rodzinnej (niniejszy tekst zawiera kilka wybranych opinii), w drugim bloku pytań skoncentrowano się na powiązaniu świadczeń z inwestycjami w edukację dziecka oraz planami edukacyjnymi rodziców. W jednym z pytań z tej kategorii, które zadano przy założeniu, że część świadczeń pochłaniana jest przez podstawowe wydatki budżetu rodzinnego (co potwierdzone zostało odpowiedzią zwizualizowaną na wykresie 4), poproszono o wskazanie, na jakie wydatki przeznaczono by środki z programu,

32 M. Bożewicz, *Opinie Polaków o podniesieniu świadczenia wychowawczego. Komunikat z badań CBOS nr 81/2023*, Warszawa 2023, s. 1–4.

Wykres 3. Program „Rodzina 500+” jako motywator prokreacji (dane w proc.)

Wykres 4. Zalety „Rodzina 500+” (dane podane w proc. – nie sumują się do 100)

gdyby ich kwota wykraczała poza konieczne minimum (jakkolwiek jest ono rozumiane przez respondentów). W budowie pytania użyto koniunktywną listę alternatyw: a. żywność; b. ubrania dla dzieci; c. ubrania dla innych członków rodziny; d. koszty związane ze spłatą kredytów (mieszkaniowych); e. opłaty mieszkaniowe (czynsz, media); f. wydatki remontowe (remont mieszkania, domu); g. transport (samochód, bilety); h. koszty związane ze szkołą (zakup książek, przyborów szkolnych, wycieczki szkolne); i. zajęcia dodatkowe dla dzieci (koła zainteresowań, nauka języków obcych, zajęcia pozaszkolne i inne); j. koszty związane ze żłobkiem/przedszkolem/nianią; k. kultura (wyjścia do kina, teatru, zakup książek); l. rozrywka i odpoczynek dzieci (wyjazd dzieci na wakacje, wyjazd weekendowy); m. rozrywka i odpoczynek rodzinny (wyjazd rodzinny na wakacje, wyjazd weekendowy, wizyta w restauracji); n. sport (zakup dresów sportowych, roweru, piłki, nart, klub sportowy, wyjazdy na zawody); o. oszczędności, inwestycje; p. sprzęt RTV, AGD; r. inne: zdrowie. Wykres 5 stanowi zwizualizowaną postać uzyskanych odpowiedzi.

Deklaracje beneficjentów programu dotyczące potencjalnego przeznaczenia wyższych świadczeń wskazują na racjonalne i długoterminowe podejście do zarządzania budżetem rodzinnym. Analiza deklaracji respondentów wskazuje, że obawy krytyków programu o masowym kierowaniu środków na nieuzasadnioną konsumpcję nie znajdują potwierdzenia. Koncentrują się one raczej na celach długoterminowych takich jak oszczędności (31%), wspólne aktywności rodzinne

związane z kulturą (19%) i wypoczynkiem (42%), ale przede wszystkim rozwój i edukacja dziecka: szkoła – zakup książek, przyborów szkolnych, pomocy naukowych, wyjazdy szkolne (15%), zajęcia dodatkowe dla dzieci – koła zainteresowań, nauka języków obcych, zajęcia pozaszkolne i inne (20%), odpoczynek i wyjazdy dziecka – wyjazdy weekendowe, wakacyjne, obozy szkoleniowe, (34%) sport – wyjazdy sportowe dziecka, zawody sportowe i klub sportowy, zakup strojów sportowych, rowerów, piłki (12%). Należy również zauważyć, że nawet w przypadku potencjalnego podwyższenia wysokości świadczeń, dla wielu badanych mieszkańców subregionu giżyckiego wydatki podstawowe będą stanowić priorytet: żywność (8%), opłaty mieszkaniowe (8%), spłata kredytów (6%), zdrowie i koszty leczenia (4%). Może to dowodzić (aczkolwiek wymaga to dodatkowych szczegółowych diagnoz) niskiego poziomu dochodów i niestabilności budżetów domowych części respondentów. W skali ogólnopolskiej bowiem w roku 2017 zaległości w bieżących opłatach wykazywało 4,7% gospodarstw domowych, brak ekonomicznego i fizycznego poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania deklarowało 9,0% Polaków, zaś brak możliwości pokrycia nieoczekiwanego wydatku było cechą 38,5% gospodarstw domowych³³.

Wprowadzenie programu świadczeń „Rodzina 500+” miało znaczący wpływ na poprawę sytuacji materialnej wielu polskich rodzin i umożliwiło wyjście z biedy, przekroczenie linii ubóstwa i zaspokojenie niemożliwych dotychczas potrzeb egzystencjalnych i społecznych. Szczególnie istotne i odczuwalne było wsparcie dla rodzin wielodzietnych z obszarów wiejskich i rejonów o niższych wskaźnikach rozwoju ekonomicznego. Program umożliwił nie tylko zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych, ale również poprawę warunków bytowych (zamieszkanie) i wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku³⁴. Skalę znaczenia świadczeń obrazują zestawienia GUS, wedle których w roku 2018 świadczenia programu „Rodzina 500+” stanowiły 20,0% budżetu domowego małżeństwa z 3 lub większą ilością dzieci, zaś 13,2% – w przeciętnym miesięcznym dochodzie gospodarstwa domowego małżeństwa z dziećmi na utrzymaniu³⁵. Ta względna stabilizacja finansowa stworzyła warunki do inwestowania w edukację dzieci oraz realizacji aspiracji rodzicielskich.

W tak określonych warunkach ekonomiczno-społecznych poproszono respondentów subregionu giżyckiego o deklarację: Czy z racji otrzymywania świadczeń 500+ planuje Pan/Pani wyższe wydatki na edukację dzieci? Uzyskane wyniki wizualizuje wykres 6.

Poziom deklaracji wydatków na edukację dzieci znacznie przekracza trzy czwarte badanych (78%). Odsetek rodziców-beneficjentów, którzy są zdecydowanymi przeciwnikami inwestycji w edukację dziecka oscyluje wokół 3%. Wyraźny widoczny jest również odsetek niezdecydowanych, którzy nie mają jasno określonego poglądu.

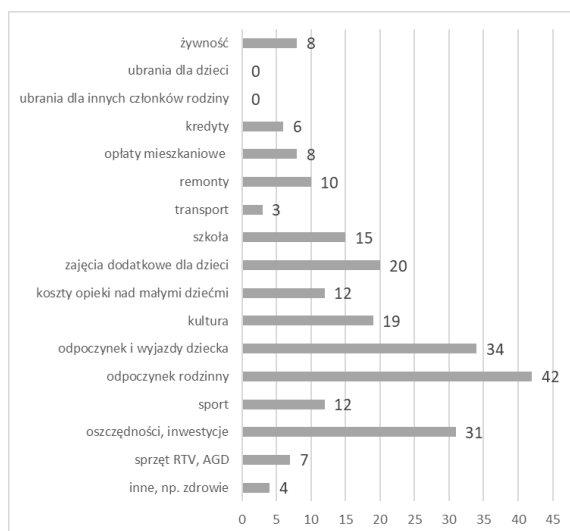
Kolejne pytanie dotyczące operacjonalizacji rodzicielskich aspiracji edukacyjnych obejmowało deklarację pokrycia kosztów edukacji dziecka w placówce oferującej lepsze możliwości edukacyjne i zawodowe, nawet jeśli wiązałoby się to ze zwiększeniem wydatków. Blisko dwie trzecie rodziców-beneficjentów zadeklarowało pozytywną i zdecydowaną postawę wobec decyzji zmiany szkoły na „lepszą”, nawet kosztem zwiększenia wydatków edukacyjnych rodziny. Żaden z badanych mieszkańców Giżycka i okolic nie wyraził potencjalnego sprzeciwu. Wyniki przedstawia wykres 7.

W ramach próby uchwycenia związków między warunkami budżetu domowego, wyrażnie wspieranego świadczeniem 500+ a rodzicielskimi aspiracjami edukacyjnymi, zapytano

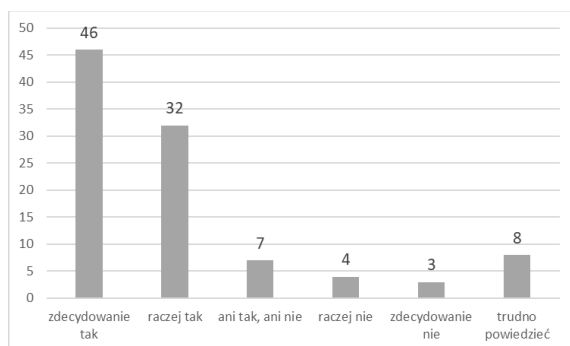
33 *Jakość życia w Polsce. Edycja 2017 GUS*, Warszawa 2017, s. 16.

34 I. Mendyk, Z. Kawczyńska-Butrym, B. Oleszko-Kurzyna, T. Galbarczyk, *Gospodarstwa domowe z 500+...* dz. cyt., s. 41.

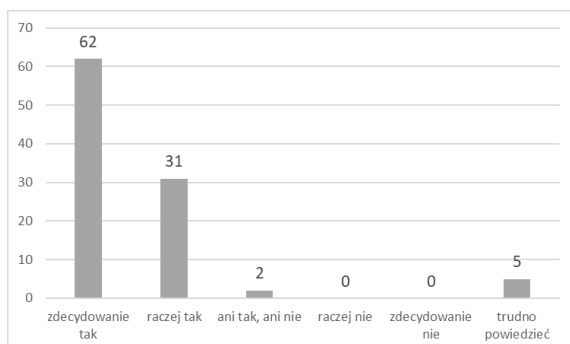
35 *Sytuacja gospodarstw domowych w 2018 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych. Informacje sygnalne GUS*, Warszawa 2019, s. 9.

Wykres 5. Deklaracja celów wydatkowych potencjalnej wyższej kwoty świadczeń (dane w proc. – dane nie sumują się do 100)

Wykres 6. Deklaracje planowanych wydatków na edukację dzieci (dane w proc.)

Wykres 7. Deklaracje potencjalnej zmiany szkoły dziecka przy wzroście kosztów edukacji (dane w proc.)

mieszkańców Giżycka o czynniki wpływające na wybór szkoły. Wśród opcji kafeterii dysjunktywnej znalazły się czynniki ekonomiczne (kapitał edukacyjny, decyzyjność dziecka, pozycja zawodowa i rynek pracy, potencjalne dochody) oraz uwarunkowania społeczne. Według uzyskanych deklaracji kluczowe dla wyboru szkoły i przyszłej ścieżki edukacyjnej dziecka są jego zainteresowania (56%) oraz wolny wybór (31%). Pozostałe czynniki uzyskały następujące odsetki: koszty szkoły – 3%, pozycja na rynku pracy i start życiowy – 7%, koledzy i koleżanki – 3%. Uzyskane deklaracje przedstawia wykres 8.

W ramach badań rodzicielskich aspiracji edukacyjnych poproszono rodziców-beneficjentów o wskazanie preferowanego poziomu wykształcenia dla swoich dzieci. Wśród opcji znalazły się możliwe poziomy wykształcenia w Polsce: a. podstawowe/gimnazjalne; b. zawodowe; c. średnie/maturalne; d. wyższe – licencjackie/magisterskie; e) wyższe doktoranckie. Dodatkowo uwzględniono opcje wskazujące na relatywność wykształcenia wobec dochodów i odczuwanego dobrostanu oraz całkowity brak rodzicielskich aspiracji edukacyjnych połączony z poczuciem braku perspektyw życiowych dzieci. W tak skonstruowanym pytaniu najwyższe wskaźniki wyboru zyskały studia – licencjackie/magisterskie. Szczegółowe wyniki pomiaru przedstawiono na wykresie 9.

Aspekt behawioralny rodzicielskich aspiracji edukacyjnych określono m.in. poprzez pytania o motywowanie dzieci do nauki. Zdecydowana większość badanych zadeklarowała aktywne motywowanie swoich dzieci do nauki w kontekście osiągania celów życiowych. Brak takiej motywacji wynikał głównie z wieku dzieci (były jeszcze za małe) lub ich choroby. Żaden z rodziców nie zadeklarował braku aktywnego motywowania do rozwoju edukacyjnego. Wyniki pomiarów przedstawiono na wykresie 10.

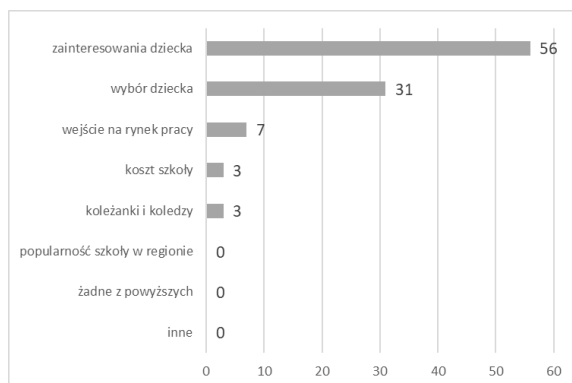
Ostatnim pytaniem uwzględnionym w niniejszym miniraporcie była deklaracja dotycząca przydatności i konieczności nauki języka obcego. Zapytano mieszkańców Giżycka o ich oczekiwania wobec dzieci w zakresie umiejętności posługiwania się językiem obcym. Również tutaj zdecydowana większość badanych opowiedziała się za wypracowaniem przez ich dziecko umiejętności komunikacyjnych w języku obcym. Wyniki przedstawiono na wykresie 11.

Komunikacja w językach obcych stanowi zatem istotny element rodzicielskich aspiracji edukacyjnych. Na podstawie zebranych danych można określić preferencje językowe badanych. W badaniu półzamkniętym, z wykorzystaniem kafeterii koniunktywnej (maksymalnie 3 wybory) określono języki obce uznawane za ważne dla przyszłości dzieci. Najwyższe wskaźniki uzyskał język angielski (73%) oraz język niemiecki (51%). Kolejne miejsca zajęły: język hiszpański (18%), język rosyjski (6%) i język chiński (5%). Można zatem stwierdzić, że rodzice postrzegają umiejętność posługiwania się językiem obcym jako ważny efekt edukacji oraz kluczową kompetencję nabywaną w procesie uczenia się.

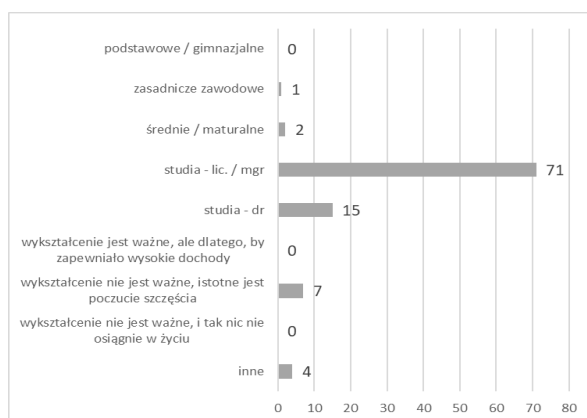
Podsumowanie

Program „Rodzina 500+” stał się przedmiotem licznych analiz, obejmujących różnorodne uwarunkowania – międzynarodowe, polityczne czy wręcz ustrojowo-systemowe³⁶. Dla wielu rodzin, szczególnie tych najbiedniejszych i wielodzietnych, program ten nie był jednak wyłącznie przejawem „wielkiej polityki”, lecz realnym wsparciem dla niestabilnych i „niedopinających się” budżetów domowych. W momencie wprowadzenia programu pojawiały się zarzuty, „że ma on służyć

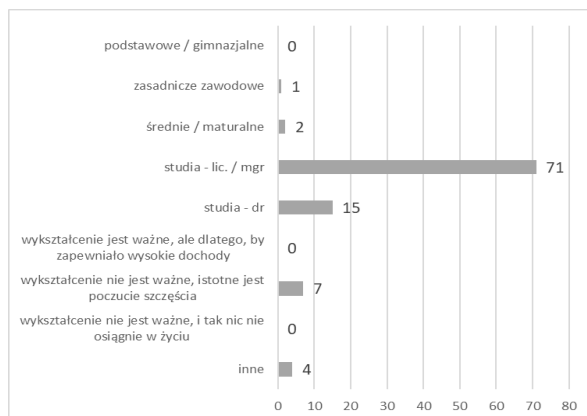
36 Por. S. Shields, *Domesticating Neoliberalism: 'Domification' and the Contradictions of the Populist Countermovement in Poland*, „Europe-Asia Studies” 2021, nr 73, s. 1622–1640.

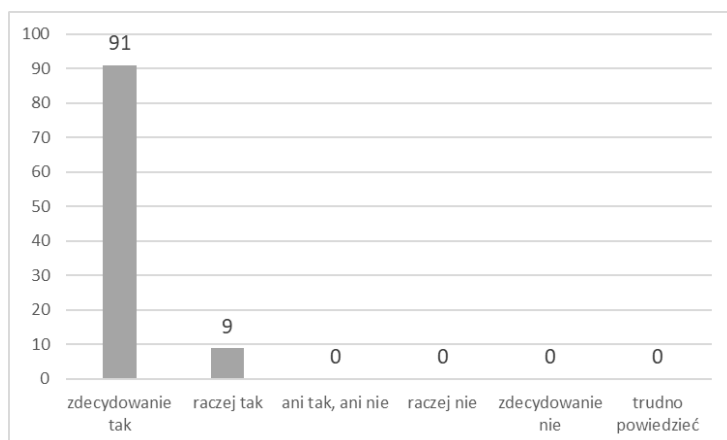
Wykres 8. Czynniki determinujące wybór szkoły dziecka (dane w proc.)

Wykres 9. Preferowane wykształcenie dziecka (dane w proc.)

Wykres 10. Deklaracje mobilizacji dzieci do rozwoju edukacyjnego (dane w proc.)

Wykres 11. Deklaracja umiejętności komunikacyjnych w języku obcym (dane w proc.)

przede wszystkim przekupywaniu społeczeństwa, dla celów czysto politycznych. Polityczna narracja zaczęła tworzyć argumenty sugerujące, że rodzice otrzymujący co miesiąc 500 złotych, dostawali te pieniądze za darmo. Tworząc przekonanie, że są to osoby leniwe niechętnie do podjęcia pracy, ale za to bardzo roszczeniowe. W politycznym dyskursie podnosił się także argument sugerujący, że świadczenie będzie wykorzystywane w dużej mierze przez rodziny przemocowe, gdzie dorośli nadużywają alkoholu, są bezrobotni, wydają pozyskane pieniądze nie na dziecko, ale własne zachcianki. Pozostałymi zarzutami, które często się pojawiały, było zwrócenie uwagi na koszty programu, który miał w znacznym stopniu nadwyrężyć gospodarkę, nie przynosząc żadnych korzystnych dla społeczeństwa zmian³⁷.

W kontekście wieloletniego funkcjonowania programów „Rodzina 500+” i później „Rodzina 800+” można stwierdzić, że nie osiągnęły one swojego podstawowego celu – wzrostu dzietności. Jednoznaczna ocena ich skuteczności po kilku latach od wprowadzenia jest trudna. Według ekonomistów tego typu projekty wymagają długoterminowej perspektywy oceny. Z punktu widzenia makroekonomicznego program miał negatywny wpływ na aktywność zawodową kobiet. Natomiast z perspektywy polityki społecznej i mikroekonomii – wzmocnił zaufanie do państwowej polityki rodzinnej, poprawił sytuację budżetów domowych rodzin wielodzietnych oraz radykalnie, (bo o blisko 90%), zmniejszył skalę ubóstwa w Polsce³⁸.

Mikrobadania przeprowadzone we wrześniu 2017 roku na terenie subregionu giżyckiego częściowo potwierdzają te wnioski. Nie udało się jednoznacznie wykazać związku między wypłatą świadczeń a aktywnością zawodową kobiet, ale widoczne są powiązania pomiędzy otrzymywaniem świadczeń (na etapie realizacji programu „Rodzina 500+”) a opiniami na temat stanu budżetów domowych oraz samego systemu świadczeń.

Przeprowadzone pomiary – choć fragmentaryczne i niereprezentatywne (ze względu na celowy dobór próby oraz ograniczoną dostępność respondentów) – potwierdzają istnienie związku

37 A. Piwowarski, *500+ istotnie zmniejszyło ubóstwo wśród dzieci, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych* [BADA-NIE], <https://obserwatorgospodarczy.pl/2024/09/10/500-istotnie-zmniejszylo-ubostwo-wsrod-dzieci-zwlaszcza-w-rodzinach-wielodzietnych/> [odczyt: 20.09.2025].

38 A. Błaszczuk, J. Sawicka, *Wpływ Programu 500 plus na ewolucję demograficzną polskiego społeczeństwa*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2018, nr 4 (53), s. 23.

między otrzymywaniem świadczenia z programu „Rodzina 500+” a rodzicielskimi aspiracjami edukacyjnymi. Beneficjenci nie deklarowali przeznaczenia środków na cele określone w debacie publicznej jako „utrwalanie roszczeniowości” czy „zachcianki”. Zamiast tego respondenci wskazywali następujące obszary wydatków: oszczędności/inwestycje długoterminowe, zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych w rodzinie (żywność, opłaty mieszkaniowe, konieczne remonty, spłaty kredytów), a przede wszystkim inwestycji w życie rodzinne (wspólne spędzanie czasu wolnego) i rozwój dziecka (sport, nauka, szkoła, wyjazdy edukacyjne dziecka).

Przeprowadzony – choć ograniczony zakresem i charakterem próby – pomiar pozwala pozytywnie zweryfikować pierwszą hipotezę pomocniczą:

1. Rodzice-beneficjenci postrzegają edukację dzieci jako kluczowy czynnik ich przyszłego powodzenia życiowego. W niestabilnej sytuacji na rynku pracy subregionu giżyckiego, gdzie dominują prace sezonowe, respondenci wyrażają oczekiwania dotyczące poziomu wykształcenia swoich dzieci, przede wszystkim promując wykształcenie wyższe. Wyższy poziom edukacji może zapewnić dziecku „dobry start”, a respondenci deklarują gotowość ponoszenia większych nakładów finansowych na ten cel, jeśli tylko dziecko wyrazi chęć podjęcia nauki w lepszej, choć generującej wyższe koszty placówce edukacyjnej. Dlatego też – jak potwierdzili w badaniu – stale motywują dzieci do wysiłku edukacyjnego, co ma w przyszłości przełożyć się na zwiększenie ich kapitału ludzkiego.
2. Świadczenia służą przede wszystkim stabilizacji budżetu domowego i inwestycji w dzieci. Ta hipoteza również znajduje potwierdzenie w wynikach. Podczas pomiarów zaobserwowano konkretne kierunki wydatkowania środków ze świadczenia 500+. Dla około 10% respondentów świadczenia te stanowią nieodłączny czynnik umożliwiający (względna) stabilność budżetową (wydatki na bieżące funkcjonowanie gospodarstwa domowego). Jednak po zaspokojeniu podstawowych potrzeb, większość badanych deklaruje przeznaczenie dodatkowych środków oraz ewentualnych przyszłych podwyżek świadczeń na cele edukacyjne dzieci oraz rozwój życia rodzinnego.

Prawdziwe okazało się również założenie: 3) Rodzice-beneficjenci dostrzegają znaczenie inwestowania w wykształcenie dzieci. Respondenci oczekują od swoich dzieci zdobycia wyższego poziomu edukacji, widząc w nim szansę na lepszy start życiowy, korzystniejszą pozycję na rynku pracy oraz wyższy i bardziej stabilny standard życia. Dlatego są skłonni ponosić większe nakłady finansowe na lepszą, choć droższą szkołę, studia czy naukę języków obcych. W tych działaniach kierują się dobrem dziecka i jego indywidualnymi motywacjami edukacyjnymi.

Przeprowadzone badania, których niniejszy tekst stanowi raport cząstkowy, pozwalają na weryfikację operacjonalizacji rodzicielskich aspiracji edukacyjnych, przetestowanie narzędzia badawczego przygotowywanego do szerszych badań oraz zarysowanie wstępnych ram analizy skuteczności programu „Rodzina 500+” w kontekście edukacyjnym. Ponadto, badania te dostarczyły pewnego wglądu w specyfikę subregionu giżyckiego oraz pozwoliły na doprecyzowanie narzędzia badawczego pod kątem pogłębionej analizy procesów budowania kapitału edukacyjnego w rodzinach będących beneficjentami programu.

Bibliografia

- Bartkowski J., *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, w: M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Warszawa 2007, s. 54–97.
- Benner A.D., Mistry R.S., *Congruence of mother and teacher educational expectations and low-income youth's academic competence*, „Journal of Educational Psychology” 2007, nr 1(99), s. 140–153.
- Błaszczak A., Sawicka J., *Wpływ Programu 500 plus na ewolucję demograficzną polskiego społeczeństwa*, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2018, nr 4 (53), s. 7–25.
- Bobik B., Młynek P., *Współpraca rodziców i szkoły w czasie zdalnej edukacji*, w: L. Bakiera (red.), *Rodzicielstwo w zmieniającym się świecie*, Poznań 2022, s. 153–172.
- Borowicz R., *Plany kształceniowe i zawodowe młodzieży oraz ich realizacja*, Warszawa 1980.
- Bożewicz M., *Opinie Polaków o podniesieniu świadczenia wychowawczego. Komunikat z badań CBOS nr 81/2023*, Warszawa 2023.
- Buchowicz I., *Edukacja a rynek pracy w Polsce*, „Polityka Społeczna” 2020, nr 10 (559), s. 2–7.
- Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Giżycka*, Giżycko 2022.
- Flader M., *Wychowanie rodzinne i szkolne jako czynnik wzbudzający aspiracje edukacyjno-zawodowe*, „Innowacje Psychologiczne” 2012, nr 1 (1), s. 55–80.
- Hanusik K., Langowska-Szczęśniak U., *Ekonomiczne efekty Programu „Rodzina 500+” w świetle badań budżetów gospodarstw domowych w Polsce*, „Polityka Społeczna” 2019, nr 10, s. 16–24.
- Jakość życia w Polsce. Edycja 2017 GUS*, Warszawa 2017.
- K. Wasielewski, *Aspiracje edukacyjne młodzieży a środowisko szkolne, rodzinne i lokalne. Raport z badań*, „Wież i Rolnictwo” 2009, nr 4 (145), s. 131.
- Kozłowski W., Matczak E., *Aspiracje edukacyjne rodziców w stosunku do własnych dzieci*, „Edukacja” 2014, nr 1 (126), s. 66–78.
- Kułałowska A., *Program „Rodzina 500 plus” a gospodarka Polski*, „Postępy Techniki Przetwórstwa Spożywczego” 2018, nr 2, s. 138–141.
- Ładyżyński A., *Życie rodzinne jako szansa rozwoju osobowego z perspektywy pedagogicznej*, Wrocław 2020.
- Łoś M., *Aspiracje a środowisko*, Warszawa 1972.
- Łukaszewicz Ł., *Aspiracje wielkomiejskiej młodzieży robotniczej wiejskiego pochodzenia*, Poznań 1973.
- Malinowska J., *Rodzina i szkoła jako przestrzeń budowania kapitału społecznego*, „Wychowanie w Rodzinie” 2016, nr 1, s. 279–292.
- Mendyk I., Kawczyńska-Butrym Z., Oleszko-Kurzyna B., Galbarczyk T., *Gospodarstwa domowe z 500+ w procesie rozwoju kapitału ludzkiego. Wybrane problemy ekonomiczne i socjalne*, Warszawa 2020.
- Miś L., *Problemy społeczne Grupy Wyszehradzkiej*, Kraków 2019.
- MRPiPS, *Najważniejsze informacje o programie „Rodzina 500+”*, w: https://www.gov.pl/documents/1048151/1060973/Informator_Rodzina_500_plus_-_krok_po_kroku.pdf/07e95c5d-456b-a8d3-445e-c5a775d24dbb [odczyt 1.10.2025].
- Nogalski B., Czaplicka-Kozłowska I.Z., Kozłowski A.J., *Zarządzanie gospodarstwem domowym w warunkach zagrożenia*, „Journal of Modern Science” 2023, nr 3 (53), s. 132–151.
- Pieńkosz J., Petelewicz M., *Znaczenie kapitału kulturowego dla praktyk uczenia się pozaformalnego w dorosłości*, „Języki Obce w Szkole” 2024, nr 2, s. 29–42.
- Piwowarski A., *500+ istotnie zmniejszyło ubóstwo wśród dzieci, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych [BADANIE]*, <https://obserwatorgospodarczy.pl/2024/09/10/500-istotnie-zmniejszylo-ubostwo-wsrod-dzieci-zwlaszcza-w-rodzinach-wielodzietnych/> [odczyt: 20.09.2025].
- Rogulska B., *Ocena programu „Rodzina 500 plus” po blisko roku od jego wprowadzenia. Komunikat z badań CBOS nr 17/2017*, Warszawa 2017.
- Schörner K., Bittmann F., *Children's aspirations, their perceptions of parental aspirations, and parents' factual aspirations – gaining insights into a complex world of interdependencies*, „European Sociological Review” 2024, nr 40, s. 981–995.
- Shields S., *Domesticating Neoliberalism: 'Domification' and the Contradictions of the Populist Countermovement in Poland*, „Europe-Asia Studies” 2021, nr 73, s. 1622–1640.

- Sikorska J., *Materialne warunki życia Polaków w latach 90.*, w: H. Domański, A. Ostrowska, A. Rychard (red.), *Jak żyją Polacy?*, Warszawa 2000, s. 121–150.
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych na terenie miasta Giżycka na lata 2020-2023*, Giżycko 2020.
- Sytuacja gospodarstw domowych w 2018 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych. Informacje sygnałowe GUS*, Warszawa 2019.
- Sztompka P., *Socjologia. Wykłady o społeczeństwie*, Kraków 2021.
- Tułowicki D., *Problemy rodzin jako źródło zagrożeń bezpieczeństwa społecznego. Studium wybranych zagadnień*, „*Studia nad Rodziną*” 2018, nr 2 (47), s. 17–51.
- Tułowicki D., *Życie rodzinne w kulturze polskiej – trwałość i przemiany*, w: B.M. Kałdon, B. Krajewska, J. Niewęglowski (red.), *Wsparcie i ochrona rodziny w ujęciu interdyscyplinarnym*, Sandomierz 2022, s. 89–135.
- Yang J., Wang Y., *The Goldilocks Effect of parental educational aspirations on academic achievement: the benefit of expectations and harm of the gap*, „*European Journal of Psychology of Education*” 2021, nr 1 (22) 40, art. 22, s. 1–17.
- Zhan M., *Assets, parental expectations and involvement, and children's educational performance*, „*Children and Youth Services Review*” 2006, nr 8 (28), s. 961–975.
- Żurek A., *Atrakcyjność instytucji małżeństwa we współczesnych społeczeństwach*, w: A. Kotlarska-Michalska (red.), *Zalety i wady życia w rodzinie i poza rodziną*, Poznań 2010, s. 93–108.

